

MİDƏ MÜHƏNDİSLİVİ MİDƏ SAHƏSİNDE YENİ İSTİQAMƏT KİMİ

Saadat Abdullayeva

AR Elm və Təhsil Nazirliyinin İnformasiya Texnologiyaları

Institutunun elmi işçisi

E-mail: sado.amea@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-4174-7904>

<https://www.researchgate.net/profile/Saadat-Abdullayeva>

Xüsus

Məqalada media sahəsində yeni bir istiqamət olan media mühəndisliyinin asas vazifələri haqqında məlumat verilir, media mühəndisliyi sahəsində beynəlxalq tacribə, bu sahədə kadr hazırlığını hayata keçirən elm və təhsil qurumları araşdırılır. Həmçinin, rəqəmsal texnologiyaların idarə olunmasının hayata keçirən media mühəndisliyinin fəaliyyət göstərdiyi asas istiqamətlərindən olan media resurslarının auditoriyasının qiymətləndirilməsinin müasir üsulları barədə məlumat verilir, bu üsul və vəsitaların üstünlükleri, təqdim etdiyi imkanları və səs çatışmazlıqları qeyd olunur. Məqalədə ölkəmizdə media mühəndisliyi istisəsi üzrə kadrların yetişdirilməsi üzrə təkliflər irəliləşdirilir.

Açır sözərlər: onlayn media, media mühəndisliyi, mediometriya, People Meter, Focal Meter

Giriş

Son illərdə informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının (İKT) ən çox nüfuz etdiyi fəaliyyət sahələrindən biri də mediadır. Müsəris İKT vəsitaları mediamın insanların icimləşmə-siyasi və mədəni hayatına təsirini ahamiyətlə şəkildə artırtır. Jurnalistika yeni texnologiya və vəsitalarla zənginləşmiş, yeni anlayışlar, həmçinin yeni alətlərdən istifadə imkanları yaranmışdır. Bunun nəticəsidir ki, müsəris dövrədə onlayn media resurslarının idarə olunmasında yaxından iştirak edən jurnalistlərdən bir çox hallarda programçı bilikləri da tələb olunur. Belə ki, onlayn media resurslarında fəaliyyət göstərən jurnalistlər yüksək yazı qabiliyyətindən əlavə, web-sayıtn idarə olunmasının təqdim etdiyi mühəndislik bacarıqlarına da sahib olmalıdırlar. Qeyd olunan proseslər bu gün media sahəsində bir sırə yeni ixtisasların meydana gəlməsinə töhfə çoxarmasıdır. Bu istiqamətdə yaranmış ixtiaslardan biri də media mühəndisliyidir. Media mühəndisliyi peşəsi bu gün dünyannan an populyar peşələrləndən birincə cəvrimləkdədir.

Media mühəndisleri audiovizual məzmunun istehsalı və cətdirilməsi üçün rəqəmsal texnologiyaların idarə olunmasının hayata keçirir. Müraciət texnologiyaları olan virtual realiti, interaktiv televiziya və genişləşmiş simsiz şəbəkələr mediada da geniş ideyaların reallaşdırılmasına imkan verir. Bu rəqəmsal elektron texnologiyaların köməyiylə xəbər saytları, naşirlər və əyləncə programlarının müəllifləri öz layihələrini dəyərindən təqdim etdirir.

Mediada gedən bu proseslər müsəris dövrədə media sahəsində tədqiqatların aparılmasını, bu fəaliyyət sahəsinin tədrisi ilə bağlı beynəlxalq tacribənin araşdırılmasını və mövcud problemlərin müəyyənlaşdırılmasını aktual edir.

Media mühəndislərinin asas vazifələri

Media texnologiyaları və multimedia sahəsində fəaliyyət göstərən mühəndislik multimediya sistemlərinin texniki inkişafını idarə edirlər, istehsal proseslərini planlaşdırır və ona nəzarət edirlər. Onlar çap, audiovizual, multimedia və interaktiv media sahələrində istifadə olunan media-məhsullarının bütün növürləri layihələndirir, istehsal edir və quraşdırırlar (1).

Media mühəndisləri xəbər saytları, televiziya, kino, və səs rejissorluğunu emalatxanalarında, axtarış portallarının toçhizatlarının naşriyyatlarında, media texniki planlaşdırma üçün studiya avadanlığının istehsalı üzrə mühəndislik bürüsündə və s. kimi media sanayesinin müxtəlif sahalarında fəaliyyət göstərirlər. Bundan başqa, onlar media texnologiyalarının hazırlanması və satışında, media məhsullarının marketinqi və müştərilərə davamlı dəstəyin göstərilməsi prosesində iştirak edirlər.

Media mühəndisliyi sahəsində kadr hazırlığı

Hazırda dünyadan əksər ölkələrdə media mühəndisliyi sahəsində peşəkar kadrların yetişdirilməsinə böyük diqqət ayrılr. Bunlardan bir neçəsinə nəzərənəzər:

Ukraynanın Xarkov Milli Radioelektronika Universitetinin Media mühəndisliyi və informasiya radioelektron sistemləri kafedrası (MIRES) "Media mühəndisliyi" programı üzrə bakalavriat, magistratura və doktorantura səviyyələrində kadr hazırlığını hayata keçirir. Kafedrada aparılan elmi-tədqiqat işləri multimedia məhsullarının istehsalı üçün istifadə edilən akustik və video sistemlərinin hazırlanmasında sahəsində ixtisasaşmış mütəxəssislərin yetişdirilməsi üçün bir baza roluна oynayır (2).

Bundan başqa, Almaniyannın Ilmenau Texniki Universitetində (Technische Universität Ilmenau), Qahirada yerləşən Alman Universitetində (German University in Cairo), Franssın Vaud Mühəndislik və İdarəetmə Məktəbində, (The School of Engineering and Management Vaud), Mühəndislik, Media və Performans Tədqiqat Mərkəzində (The Center for Research in Engineering, Media and Performance (REMAP), Qlobal Amerikan Akademiyasında (The Global American University) media mühəndisliyi üzrə magistr və bakalavr hazırlığı hayata keçirilir (3, 4, 5, 6, 7).

Bu sahədə məlumatlandırılmanın artırılması üçün bu istiqamətdə mütəmadi olaraq seminarlar da keçirilməkdədir. Mühəndislik Təhsilü üzrə Təqədümün Təkmilləşdirilməsi Mərkəzi (CASEE) 2007-ci ilin oktyabrında təşkil etdiyi seminarda müxtəlif elektron media vəsitalarından (masalan, film, televiziya, radio və web-sayıtlar) seçilmiş 15 nümayəndəni, o cümlədən marketinq mütəxəssislərinin bir araya gətirib.

Bu görüşün məqsədi mediada (televiziya, radio, onlayn media) təqdim olunan vərilişlər vəsitalı icimləşmə sənədində mühəndislik haqqında məlumatlılığı artırmaq icimləşmə tətbiq strategiyasının müəyyənlaşdırılmasından ibarət olmuşdur (8).

Media resurslarının auditoriyasının qiymətləndirilməsinin müasir üsulları

Mediametriya media vəsitalarının və media auditoriyasının kəmiyyət və

keyfiyyət baxımından qiymətləndirilməsdir. Mediametrik tədqiqat müəyyən bir nəşrin, programın, verilişin auditoriyasının kamιyyat baxımından qiymətləndirilməsini nəzərdə tutur. Bu işlərin həyata keçirilməsində media mühəndisləri yaxından iştirak edirlər.

Son zamanlarda dünəyndə auditoriyaya dair məlumatın toplanmasına aparat metodlarına üstünlük verilməkdədir. Bu tədqiqatlar elektron qurguların köməyi ilə həyata keçirilir. Belə qurğular respondentin televiziya izləməsi və ya radio dinləməsini tədqiq edərək alda edilən informasiyanı tədqiqat şirkətinə ötürür. Bu kimi metodlara nümunə olaraq People Meter (PM), Personal People Meter (PPM), Focal Meter, Set Meter sistemlərini göstərmək olar.

People Meter aparat metodu xüsusi avadanlığın köməyi ilə həyata keçirilir. Bu metod televiziya auditoriyasının tədqiqinən an geniş istifadə edilən metodudur. PM cihazı evlərdə quraşdırılır və ailənin bütün nümayəndələrinin televiziya izləməsinə qeyd edir. Bu metodun mənşəti hər bir respondentin televiziya kanallarını izləmə verdişləri haqqında elektron məlumatların alda olunmasından ibarətdir.

Məlumat bazasında ötürülmüş məlumatlar sayısında yayım və ya onlayn televiziya programlaşdırılması sahəsində ekspertlər teletamasajlarının həsi məlumatlara maraq göstərdiyini müəyyən edirlər. Tədqiqatın gedisatunda alda olunmuş bu məlumatlar televizionlular, reklam agentlikləri, həmçinin televiziyyada reklam vaxtının saticıları üçün olduqca zəruridir.

People Meter-dan istifadə ilə bağlı asas problem tədqiqatda iştiraka razılığından alda olunması ilə bağlıdır. Belə ki, tədqiqat texniki olaraq müraciət sistemindən təsli olunduğu respondent özü və ya ailəsinin ondan istifadədən imtiyaz etməsi ehtimal yüksəkdir. Həmçinin PM-ların quraşdırılmasının üçün ailələrə ödənişlər edildiyindən bu chıhazların quraşdırılmasına ahalinin dəha çox maddi baxımından az galırı həssasi üstünlük verir. Bu isə ölkə səviyyəsində bütün auditoriyanın maraq dairəsinin müəyyənəldirilməsindən problemlər yaradır (9).

Yayın Auditoriyasının Tədqiqatı üzrə Böhrün (Broadcasters Audience Research Board) televiziya auditoriyasının ölçüləşməsi üzrə an yaxşı provayder hesab etdiyi «Kantar» şirkətinin 2019-cu ildə təqdim etdiyi «Focal Meter» cihazı «aşılı» televizorlalar, smartfonlar, planşetlər və fərdi kompüterlər kimi 4 fərqli ekranda IP-videokontenət baxış sayını ölçüb (10, 11).

Auditoriyanın ölçüləşməsi üçün portativ «Focal Meter» texnologiyasının üstünlükləri aşağıdakılardır (12):

- Fərdi olaraq ölçməni təmin edir;
- Platformadan asılı deyil;
- Evdən konarada izləmə imkanı;
- Rəqəmsal sinyalların ölçülməsi;
- Televiziya və radionun ölçüləşməsi.

Bundan başqa, «Cifrasoft» şirkəti smartfon, ağılı saatı və ya planşeti mobil People Meter-a əvəzirək media (televiziya, radio, internet, OTT-player) auditoriyasının ölçüləşməsi üçün həllər işləyir və onları lisenziyalıdır (13).

Nəticə

Onlayn media resurslarının vişət alması ilə jurnalistlərin iş prinzipi da tamamilə dayışmış və müasir texnologiyalar jurnalistlərə rəqəmsallıq, interaktivlik, sarhədən paylaşıma imkanları kimi üstünlükələr təqdim etmədir.

Bu texnologiyalardan istifadə bacarıqlarına yiyəlanmayı tədris edən media mühəndisliyi ixtisasi üzrə müəssisələrə son illərdə tələbat sürətlə artdıqadır. Media resurslarında tətbiq olunan yeni texnoloji sistemlərin, program məhsullarının tətbiqi üsullarının öyrənilməsi media vəsütlərinin imkanlarının genişləndirilməsi və təkmilləşməyə davam etməsi baxımından olduqca əhəmiyyətlidir.

Ölkəmizdə də onlayn media resurslarının dünənین nüfuzlu media resursları sırasına daxil olması, ölkə mediasının inkişaf etdirilməsi üçün yeni nəşr jurnalistlərin yetişdirilməsinə böyük ehtiyat var. Bu baxımından jurnalistik tehsil və rənər alıtları müəssisələrində IKT yönümlü, media mühəndisliyi sahəsində yüksək səviyyədə kadrların hazırlanması, onlayn medianın tədrisi prosesində nəzəri və bilişkərə yanaşı, praktiki və texniki bilişkərənən geniş tədrisi, informasiya texnologiyaları sahəsində ixtisaslaşmış elmi müəssisələrlə birgə fəaliyyəti təşkili, Jurnalistik fakültələrinin maddi-texniki bazalarının gücləndirilməsi böyük səmərə verəcək.

İSTİFADƏ EDİLMİŞ ƏDƏBİYYAT

1. Professiya inqenier və media texnologiyam və mülkviy-medya, URL: <https://studyinfocus.ru/profession/ingenier/technic-multimedia/>
2. Xarykovskiy natsionalnyiy universitet radiotekniki, Kafedra MNP-EC, URL: <https://res. nure. ua/naukova-dzialnist>
3. Research in Media Engineering, URL: <https://www. tu-ilmenau. de/en/study/before-the-study/range-of-courses/master/research-in-media-engineering-msc>
4. Digital Media Engineering and Technology, URL: https://www. guc. edu. eg/en/academic_programs/programs/program_details. aspx?programId=5
5. <https://heig-vd. ch/en/education/bachelors-degree/program/media-engineering>
6. The Center for Research in Engineering, Media and Performance (REMAP), URL: <https://remap. ucla. edu/category/research/filmvideo/>
7. <https://www. masterstudies. com/masters-degree/media-engineering>
8. Tylissa Baber, Norman Fortenberry, Engineering and the Media: Building a New Relationship, 2008 Annual Conference & Exposition, <https://peer. asee. org/engineering-and-the-media-building-a-new-relationship>, DOI: 10. 18260/1-2-2-3146
9. Aparatnye metody izuchenija audiotorii, URL: <https://znnz. ru/tipso/apparatnye-metody-izuchenija-auditorii>
10. Focal Meter, URL: <https://www. virtualmeter. co. uk/focalmeter>
11. <https://www. kantar. com/company-news/barb-commissions-kantar-focal-meter-for-deployment-across-uk-television-audience-measurement-panel>
12. Evgueniya Molchina, Media потребление в мире и новые технологии исследования аудитории СМИ, Kantar, Алматы, 2019
13. İllat platforma Mobile peoplemeter, Cifrasoft, 2018 https://cifrasoft. com/files/Mobile_peoplemeter_042018_ru. pdf

Saadat Abdullayeva

Media engineering as a new direction in the media field

Summary

The article provides information about the main tasks of media engineering, which is a new direction in the field of media, international experience in the field of media engineering, scientific and educational institutions that carry out personnel training in this field are investigated. Also, information is provided on modern methods of media resource audience assessment from the main areas of activity of media engineers who implement the management of digital technologies, the advantages of these methods and tools, the opportunities they provide, and the main shortcomings are noted.

In the article, proposals were put forward for the training of media engineering personnel in Azerbaijan.

Keywords: online media, media engineering, mediometrics, People Meter, Focal Meter

Саадат Абдуллаева

Медиаинженерия как новое направление в медиа-области

Резюме:

В статье представлена информация об основных задачах медиаинженерии, которая является новым направлением в сфере медиа, рассмотрен международный опыт в области медиа-инженерии, научные и образовательные учреждения, осуществляющие подготовку кадров в данной сфере.

Также дана информация о современных методах оценки аудитории медиа-ресурсов из основных направлений деятельности медиаинженеров, реализующих управление цифровыми технологиями. Отмечены преимущества, возможности и основные недостатки этих методов и инструментов.

В статье выдвинуты предложения по подготовке медиа-инженерных кадров в Азербайджане.

Ключевые слова: интернет-СМИ, медиаинженерия, медиа-метрика, People Meter, Focal Meter.